

REKLÁMGAZDASÁG

Kovács Ágnes Lilla – Nagy Iván Zsolt Megosztott válsággeneráció¹

Megállíthatatlannak tűnik a mai magyar fiatalság kettészakadása, sőt, az érvényesülni képesek és a lemaradók közötti olló egyre tágabbra nyílik. A társadalmi helyzet ráadásul öröklődik, azaz nemcsak a következő, hanem további generációk sorsa is eldőlni látszik. Ami pedig mindezekben túlmenően a felnövő nemzedék tagjairól elmondható: a tévé helyett az internetre esküsznek; szélsőségesen korán vagy éppen későn kezdik a szexuális életet; egyre kevésbé vallásosak; az előző generációnál idegenellenesebbek és erőszakosabbak; s bár nem sportolnak annyit, mint régebben, a cigarettának valamelyest kevésbé rabjai.

Krisztina 16 éves, az ország egyik legjobb gimnáziumának 10. osztályos tanulója Budapesten, a szülei mérnökök. Angolul és franciául beszél. Azt meséli, ha sikerül, jövőre egy évig külföldön tanul, hazatér, itt érettségizik, elvégzi az egyetemet, majd megszerzi második diplomáját valamelyik európai vagy amerikai egyetemen.

Réka 15 éves, vasutas szülők gyermeke. Most végezte a 8. osztályt egy Pest megyei városka iskolájában. Nyelveket nem beszél, amikor a Figyelő munkatársával találkozott, éppen várta a felvételi eredményét egy másik város szakközépiskolájából. Fogalma sincs, mivel szeretne majd egyszer foglalkozni. A továbbtanuláshoz az alapján választott iskolát, hogy egyáltalán hová van esélye bekerülni. Családot biztosan szeretne, csakúgy, mint Krisztina, ám míg Réka mielőbb gyereket nevelne, fővárosi társa ezt majd csak 12-15 év múlva tervezi. Utóbbi szerint csak akkor érdemes belevágni ilyesmibe, ha már van olyan egzisztenciája, amely-lyel a gyerekének (egynek, legfeljebb kettőnek) ugyanazt a képzést és életszínvonalat tudja biztosítani, mint amilyenben maga is részesült. Réka viszont a „hány gyereket szeretnél?” kérdésre csak nevet, majd azt mondja: „Minél többet, én is felnöttem valahogy, majd csak jut nekik is!”

A két, mellelleg egyaránt rendezett családban nevelkedő lány pályája tökéletesen beleillik abba a képbe, amelyet szociológusok, és általában ifjúsággal foglalkozók vázoltak lapunknak, amikor arról kérdeztük őket, milyen eljövendő generációt „termel ki” a mai magyar társadalom. Az egybehangzó válaszok szerint a következő nemzedéken belül legalább két különböző generációt lehet elhatárolni. „Nevelünk egyfelől egy olyan generációt, amely hisz abban, hogy önmaga sorsát alakíthatja, és ehhez megtanítjuk nekik az eszközöket is. Ezzel párhuzamosan nevelünk viszont egy olyat is, amelynek tagjai a tehetetlenséget tanulják meg, és nem csupán hitük nincs, de valóban eszközeik sincsenek” - fogalmazza meg ezt a társadalmi kettősséget Zsolt Péter médiaszociológus. A mostani felnőtt nemzedékek szemében mindkét véglet deviánsnak tűnhet, de míg az egyik az építkezésben és újratertelésben tér

¹ Másodközlés: az eredeti cikk a Figyelő 2011/14. számában jelent meg. A szerzőkön kívül az anyag összeállításában közreműködött Hermann Irén, Magyar Aletta, Sebők Viktória, Zeisler Judit.

majd el tőlük, a másik a rombolásban. „Az pedig - jegyzi meg Zsolt Péter - külön rejtély, hogy ez a két csoport mit tud majd egymással kezdeni.”

APJUKRA ÜTNEK. A két, szembeötlően eltérő úton haladó csoport sorsa még élesebben különválhat, ha megvalósul a jelenlegi kormányoldaltól bedobott elképzelés: a tankötelezettség korhatárának létszállítása 18-ról 16 vagy akár 15 évre. Vekerdy Tamás gyerekpszichológus ezt a minap egyenesen nemzeti katasztrófának nevezte. A terv szerinte meglepő, érthetetlen és értelmezhetetlen. Ma a legtöbben 14 évesen fejezik be az általános iskolát, márpedig ilyen végzettséggel sehol a világon nem lehet elhelyezkedni. A döntés hatására csak még több lenne a munkanélküli, a segélyre szoruló ember. Mindez pedig nemcsak egy korosztály boldogulási esélyeit csökkenti, hanem a következőkét is.

Ezt a vélekedést támasztja alá Bauer Béla ifjúságkutató, a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet kutatási igazgatóhelyettese is, aki szerint a társadalom elitje sosem „termelte újra” önmagát olyan szinten, amennyire ma teszi ezt. A legutóbbi, 2008-ban készült átfogó ifjúságkutatás eredményeiből például kiderül, hogy a mindössze általános iskolai végzettségű apák gyermekeinek több mint egyharmada ugyanezen a képzettségi szinten marad, ami szinte biztosan munkaerő-piaci gondok elé állítja őket. Mindezt összevetve a településtípussal is, ahol a fiatalok nevelkedtek, a szakadék még látványosabb. Míg ugyanis a megyei jogú városokban lakó, diplomás apák gyermekeinek 62 százaléka szintén felsőfokú végzettséget szerzett, a községekben élő, csupán általános iskolát végzett szülők gyermekeinek mindössze 2 százaléka jutott el a diplomáig. Vagyis ha már 15 évesen nagy számban kerülnének ki fiatalok az oktatásból, ez nem csak az ő életüket állítaná kényszerpályára egyszer s mindenkorra, hanem sokuk gyermekeit is hasonló sorsra predesztinálná.

A lapunk által megkérdezett pedagógusok szintén nem vinnék 16 év alá a tankötelezettséget. Sokak szerinti? éves kor alatt „nincs még kész” egy ember. „Nem egyszer előfordul, hogy 14-15 éves diákokat kell megtanítani a kés és a villa használatára” - meséli például Fekete János, a budapesti Magyar Gyula Kertészeti Szakközépiskola és Szakiskola igazgatója. Ráadásul ez még egy viszonylag egyszerű feladat, jóval nehezebb a minimális fegyelemre, kötelesség-és felelősségtudatra nevelni az ifjúságot. A család ebben a korábbinál nagyságrendekkel kevésbé partner; szocializációs szerepe egyes társadalmi rétegek esetében minimálisra csökkent.

A VÁLSÁG ÁLDOZATAI

Lelkileg is súlyosan érintette a fiatalokat a gazdasági válság - derült ki azokból a beszélgetésekből, amelyeket a Figyelő munkatársa két különlegesnek mondható iskola diákjaival folytatott. Az egyik az Alternatív Közgazdasági Gimnázium, amely Magyarország első alapítványi iskolája, s ahol az idei tanévben 65 ezer forint a havi szülői költségtérítés, A másik pedig a Zöld Kakas Líceum, amely szintén alapítványi szakközépiskola, s amelyet más középiskolákban sikertelen, ám képességeik alapján nemcsak érettségire, hanem továbbtanulásra is alkalmas gyerekeknek hoztak létre, A gyerekek többsége mindkét helyen arról mesélt, hogy a családjuk erősen megszenvedte a válságot. Az ebből fakadó feszültséget néhány esetben a család nem is bírta M, és szétszakadt. A diákok nem tudtak kezelni a helyzetet, tehernek érzik, hogy a szülők rájuk hárítják a gondjaikat. „A stressz és a pénztelenség a szülőket teszi tönkre, ők pedig a gyerekeket” – fogalmazott egyikük.. Ezért sokan nem is szeretnék követni az otthon látott mintát, mert úgy érzik, a szüleik kapcsolatait nem a szeretetet, hanem a pénz irányítja.

Árulkodó, hogy amikor az országos, 2008-as kutatásnál azt kérték a diákoktól, nevezzék meg a legégetőbb problémáikat, a munkanélküliséget 47 százalék, a pénztelenséget 43, a lakásproblémát pedig 32 százalék említette. Négy évvel korábban - a már akkor is hangsúlyos pénztelenség mellett - a drogok és az alkohol terjedése, illetve a jövő kilátástalansága miatt aggódtak leginkább.

Annak, hogy a család nevelési szerepe visszaszorul, alapvetően két oka van. A mai tinédzser korosztály számos tagjának a szülei elváltak, ez az élet „normális része”, következőképpen megroppant a család hagyományos kohéziós ereje. „Ezt súlyosbítja, hogy diákjaink szüleinek napjainkban olyan léptékű létbizonytalansággal kell számolniuk, amilyen az elmúlt évtizedekben ismeretlen volt” - mondja Mihályné Molnár Zsuzsa, a Jelky András Ruhaipari és Művészeti Szakközépiskola ifjúságvédelmi felelőse.

A válásoknak mind nagyobb hányadánál fordul elő, hogy az anya új életet kezd, a gyermekek pedig az apánál maradnak. Az anya távozását nehezebben dolgozzák fel a fiatalok, s gyakran képtelenek megküzdeni a mellőzöttséggel, a „nem kellek” érzéssel. Számos bajnak ez a forrása. A szakemberek szerint tinédzserek tömegei sodródhatnak a bűnözéslapások, prostitúció, kábítószerkereskedelem - felé. Az agresszió terjedését jelzi, hogy lányok is egyre többször keverednek utcai verekedésekbe. A háttérben ott rejlik a hátrányos helyzetű családok számának növekedése is, hiszen a bűnelkövetés „motivációja” jellemzően a pénzhez jutás. „Volt olyan diákunk, aki plazák mosdóiban töltötte az éjszakákat, miközben férfi vendégeket fogadott, az így szerzett pénzt pedig drogra költötte” - említi példaként egy ijesztő „életpálya-modellt” Molnár Zsuzsa. A gyermekvédelmi hálózat, a családsegítő központok érdemben nem segíthetnek, a szülők számára készített intézkedési tervet nem tudják betartatni. A következő lépés már az lenne, hogy a gyermeket kivegyék a családból, ezt pedig senki sem akarja.

Tévedés lenne persze azt feltételezni, hogy az úgynevezett elit oktatási intézmények tanárai nem szembesülnek hasonló problémákkal, így például, miközben az ELTE Radnóti Miklós Gyakorlóiskolába képességeiket tekintve kétségkívül válogatott diákok járnak, más szempontból - Tomcsányi Péter igazgató szerint - szó sincs homogén „elit” közösségről. A többségében értelmi-ségi szülők nem mindig figyelnek oda a fiatalokra, nem biztosítják azt a szellemi és érzelmi

ESÉLYT KINÁL-E AZ INTERNET?

Nagy kérdés, van-e olyan eszköz, amely csökkentheti az adott generáción belüli különbségeket. Van olyan elképzelés, amely kulcsszerepet tulajdonít annak, hogy mindenkinek egyformán hozzáférést biztosítsanak az Internethez, illetve általában az információt nyújtó médiához. Ám ez sem ilyen egyszerű. Mint Zsolt Péter mediaszociológus rámutat, ma két nézet képviselői vitatkoznak arról, neveli-e a média a mai fiatalokat. Az egyik oldaton az úgynevezett kultivációs elmélet hívei állnak, akik szerint minél többet néz valaki tévét, annál inkább igazodik a világlátása ahhoz, amit ott lát. A másik tábor a használat alapján közelíti meg a kérdést; a választék széles, az egyén pedig szükségleteinek megfelelően fogyaszt. Előbbi felfogásban a befogadó passzív, azaz a média közvetlenül neveli, utóbbiban azonban a fogyasztó aktív, tehát saját maga hoz döntéseket. A szakértő úgy véli, a képlet egyszerű: van, aki a médiát tudatosan használja, és ezért profitál belőle, és van, aki nem, következőképpen elbutul tőle.

Az eredmény tehát elsősorban attól függ, ki és milyen háttérrel rendelkezik, amikor a tévét - vagy manapság egyre inkább a számítógépet - bekapcsolja. A médiahasználat révén ugyanis megerősödik a saját világ- és énképe; ha hedonista, még hedonistább lesz, ha a nyelvi készsége pocskék, még gyengébbé válik, ha széleskörű műveltséggel rendelkezik, az napjaink médiaeszközei segítségével még szélesebb lesz. Önmagában tehát a számítógép és az internet terjedése távolról sem elegendő az esélyegyenlőség megteremtéséhez.

Ezt a megállapítást erősíti meg Antalóczy Tímea szociológus, a 2007 és 2010 közötti elvégzett Jelentés a magyar kultúra állapotáról című kutatás egyik vezetője is. Az ő adataik szintén arra mutatnak, hogy az internet a kulturális szakadék csökkentésében nem segít, ellenkezőleg, csupán ráerősít a már aktív művelődési szokásokra.

háttérrel, amelyre a fejlődésükhöz szükség lenne. Az iskolai diákjai anyagiakban nem szenvednek hiányt, ám ez nyilván nem pótolhatja a folyamatos odafigyelést, az értékrend kialakítását, az együttgondolkodást.

A Radnóti azonban nem egy tipikus magyar oktatási intézmény. Mint mesélik, ott a diákok és a tanárok, ha észreveszik, „törődni kezdenek” a bajban lévővel. Ha nem megfelelő társaságba keveredik, megpróbálják „elvonzani” onnan; keresik a lehetőséget, hogy minél többet legyenek vele; tanulásra ösztönzik; éreztetik, hogy fontos tagja a közösségüknek. S a módszer működik: a legtöbb esetben ezek a tanulók is eljutnak egy tisztességes értelmiségi pályára. Nem véletlen, hogy a felmérések során az iskola diákjai első számú értéknek a tudást mondták, ám közvetlenül utána a közösség jön, megelőzve az egyéni boldogulást is.

ÉRTÉKEK ZŰRZAVARÁBAN. Napjainkban a sikeres felnőtté válás kulcsa alighanem az oktatás, illetve a közösségi élet minősége. Nem a virtuális világban zajló kapcsolattartásról van szó, sokkal inkább azokról az értékekről, amelyekkel az internetes téren kívüli közegükben vértéződne föl a következő nemzedék tagjai. Milyen értékeket tekintenek a mai fiatalok - egyénként vagy közösségként - mérvadónak? Nos, nincsenek általános szempontok. Például egyaránt fontosnak mondta a családot, a tisztességet és a barátságot az összeállításunk elején megszólaltatott két tizenéves, Krisztina és Réka. Ám a tanulás és munka csak előbbinél hangzott el, míg utóbbinál a hit és a rend került a legfontosabbak közé.

A biztonságra érdekes módon kétféle vonatkozásban gondolnak. A beszélgetés során a budapesti elitgimnáziumban tanuló Kriszti na az egzisztenciális biztonságot említette, a kisvárosi, szakközépiskolába készülő Réka ellenben a közbiztonságot. Amikor azt firtattuk, modellnek tekintik-e saját családjukat, mindketten igennel válaszoltak, de nyomban hozzá is fűztek néhány megjegyzést. A kiegyensúlyozott viszonyokat például egyöntetűen abszolút pozitívumként értékelték. Ám míg Krisztina szerint a szülei túl sok kompromisszumot kötöttek (adott esetben a munkahelyük megtartása érdekében), Réka úgy véli, bár sorsával alapvetően elégedett, lehetett volna neki is esélye egy sikeresebb pályára állni, ehhez azonban csak a szülői szeretetet kapta meg, az ösztökélés hiányzott. Igaz, mint hozzáteszi: az sem biztos, hogy elég lett volna, hiszen a jobb iskola sem garantál feltétlenül előbbre jutást.

Réka nincs egyedül ez utóbbi véleményével. Vajda Zsuzsanna pszichológus, egyetemi tanár tapasztalatai szerint a mai tizenévesek úgy látják, nincs értelme tanulni. Míg régen tudással és szorgalommal lehetett valamire vinni, ma már ez csak igen korlátozottan igaz. Egyfelől a szülők közül a rendszerváltás után nagyon sokan elvesztették a biztos egzisztenciájukat, szakmaváltoztatásra, állandó álláskeresőre kényszerültek. A mindennapos megélhetési problémák frusztrálták a tinédzsereket, akik amúgy is fogékonyabbak a pesszimista hangulatra. A másik oldalon a felső tízezer gyerekei a jólét és a fogyasztás kísértéseinek vannak kitéve. Ebben a körben jellemző a mindent megengedő, korlátokat nem állító nevelés, amelynek eredményeként a gyerekek képtelenek az önmenedzselésre, és nem tudják kezelni az életük során adódó kellemetlenségeket. „Nem érték már az általános műveltség sem” - állapítja meg Vajda Zsuzsanna. Az érdeklődés szerepe minimális lett, a világra nyitottság egyre kevesebbre jellemző. Sok fiatal, ha tanul is, célirányosan teszi azt, azaz alapvetően olyasmiből készül, ami az egyetemre bejutáshoz szükséges.

Abban a kutatók többsége egyetért, hogy ha változott is általában a gyerek-szülő kapcsolatrendszer, illetve ha mások is az értékrendek, a fiatalok pályáját döntően befolyásolja a közeg, ahonnan jönnek. „Az iskola csak erősíti a különbségeket” - állítja például Bauer Béla ifjúságkutató, aki szerint azoknak a gyerekeknek a többsége, akik otthon a munkát, a tanulást, a kultúrát értéknek ismerték meg, ezt tovább fogja vinni. Ugyanígy látja Somlai Péter szociológus is, aki szintén úgy véli, valóban kétféle típusú generáció nevelődik, ám a leszakadás szerinte nem tizenévesen, hanem már a születés után elkezdődik. S korántsem csupán az iskolaválasztási, illetve azon keresztül az érvényesülési esélyekről van szó: a szülők végzettsége és a gyerekek társasági kapcsolatai között is van összefüggés. Míg a felsőfokú végzettségű

anyák gyerekeinek mindössze 7 százaléka állítja, hogy nincsenek barátai, a legfeljebb általános iskolát végzett nők gyerekei közül minden negyedik mondta ezt magáról.

POLITIKAI BIZONYTALANSÁG. S mi a helyzet a politikával? Ez ügyben is érezhetően két részre szakad a mai fiatalok nemzedéke. „A világos ideológiai elképzelések csak egy nagyon szűk rétegre jellemzőek, ők pedig megint csak a gimnáziumba járók és ma gasan iskolázott szülők gyermekei” - idézi kutatásaik eredményeit Csákó Mihály, az ELTE Szociológiai és Szociálpolitikai Intézetének docense. A többség inkább közömbös, illetve, ha mégis meg kell nyilvánulniuk, sokszor visszaköszönnék a pártok otthon vagy a médiából hallott szólamai. „Ennek a korosztálynak még nincs konzisztens képe, lazább, gyakran ellentmondásos észleléseket fogai máznak csak meg. Mindez annak a veszélyét hordozza, hogy egyes társadalmi csoportok, politikai erők potenciális célcsoportként kezelik őket, megpróbálnak hasznot húzni a bizonytalanságukból” - figyelmeztet az egyik legnagyobb társadalmi kockázatra a szociológus.

Ami talán még veszélyesebb, a felnövő generáción belüli társadalmi megosztottság a fiatalok egészségügyi állapotában is visszaköszön. „Az egészségtudatosság csak egy szűk, elsősorban értelmiségi és kedvező anyagi helyzetben élő rétegre jellemző” - állítja Szegedi István, a Debreceni Orvostudományi Egyetem adjunktusa. Ennek elemei elsősorban a rendszeres sport, a rostokban dús táplálkozás, kiegészítve a lelki egészség megalapozásához szükséges, támogató családi légkörrel. Ugyanakkor néhol nemcsak a gyerekek edzésre járatása szempont, hanem a sportág kiválasztása is. Például egyre több fiatal teniszezik, a szülők ugyanis úgy tartják, ha csemetéjük nem is lesz élsportoló, olyasmiben lesz jártas, amiből majd a társasági életben is profitálhat. Az elit tudatos újratereztésének ez is része ugyanis.

Mi lesz a többiekkel, illetve mi történik, ha majd a szóban forgó generáció két felének valóban kezdenie kell valamit egymással? Ezekre a kérdésekre egyelőre nincs válasz. Most még csak az tűnik biztosnak, hogy a köztük tátongó szakadék egyre szélesedik.

A FOGYASZTÁS TRENDJEI

Növekvő beleszólás

Évi 33 milliárd forint - egy 2008-as Szonda Ipsos kutatás szerint három esztendeje ennyi zsebpénz felett rendelkezett a 8-14 éves korosztály. Ez havi átlagban fejenként 3300 forintnak felelt meg, ám a friss kutatások szerint a fiataloknak ennél lényegesen nagyobb összeg elköltésére van hatásuk. Az utóbbi években ugyanis számottevően megnőtt a befolyásuk a családok vásárlási döntéseire. Már nem csupán azt mondják meg, hogy a nekik szánt termékek választékából mi kerüljön a bevásárlókosárba, hanem a szórakoztatóelektronikai eszközök vagy akár a családi autó kiválasztásába is beleszólhatnak.

A Harry Potter-generáció

A növekvő befolyás részben azzal magyarázható, hogy e korcsoport tagjai szüleiknél tájékozottabbak a friss informatikai trendekről és a divatról. Am van egy másik ok is: a véleményvezér fiatalok csoportjának felbukkanása. Ezt a korosztályt Harry Potter-gyerekeként is emlegetik. Ők azok, akik már döntéseket hozhatnak, felelősséget viselhetnek, akiknek családon belül is adnak a szavára. Megjelenésük nemcsak az úgynevezett kooperatív nevelési elv elterjedéséhez, hanem a megváltozott csa-ládmódelhez is köthető. „A szülők és a gyerekek családon belül elfoglalt helyzete megváltozott, szerepeik sok esetben torzultak, s ez a fogyasztási döntések során is látható” - húzza alá Túry Ferenc professzor, a Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézetének igazgatója.

Gyengülő családi befolyás

Egy adott termék vagy szolgáltatás iránti igény nem feltétlenül belülről, ösztönből fakad, azt különféle üzenetek is befolyásolják. A család mellett az iskola is régóta a szocializáció fontos terepe, az elektronikus médiával pedig jó ideje egy harmadik szereplő is belépett a

képbe, s egyre inkább meghatározza a fiatalok hozzáállását. Kérdéses, melyikük áll nyerésre. „A kutatási eredmények ellentmondásosak, általánosságban azonban elmondható, hogy a család szerepe az életkor növekedésével csökken” - mondja Neulinger Ágnes, a Budapesti Corvinus Egyetem marketingkutató és fogyasztói magatartás tanszékének adjunktusa. Úgy véli, a kortársak szerepe olyan esetekben kiemelkedő, amikor a termék fogyasztása közösséghez köthető (cigaretta, zene), vagy amikor szimbolikus jelentőséggel bír (tolltartó, edzőcipő).

A média kettős üzenete

Valaha a család közvetítette a társadalmi, így a fogyasztási mintákat is; ma ezeket a fiatalok már a vizuális médiából veszik - hangsúlyozza Túry Ferenc. A média amúgy kettős üzenetet közvetít. Minél több fogyasztásra sarkall, ennek ellenpontjaként pedig - a soványság kultuszát erősítve - egyfajta aszketizmusra is ösztökél. Egy további veszély pedig a dolgok eldobhatóságának „kultuszában” rejlik.

A kapcsolatteremtés eszköze

Az utóbbi időben mindinkább teret nyer az a vélekedés, miszerint akarnak, önző, követelőző gyerekek minél több játékot, elektronikai eszközt igyekeznek kisajtolni szüleikből, akik hajlamosak inkább kiszolgálni őket, hogy addig is nyugalmuk legyen. Vörös Miklós kulturális antropológus, fogyasztáskutató szerint ez csak az érem egyik oldala. Úgy véli, sokkal kevesebb szó esik arról, hogy a közösség iránti igénynek óriási szerepe van a gyerekek életében. „A fogyasztás egyik célja e korosztály tagjainál éppen a kapcsolatteremtés” - mutat rá a szakértő.

Hasonlítani és különbözni

Miközben a gyerekek valóban elnémíthatók videojátékkal vagy nassolnivalóval, egy részük a magányos elvonulás, játék helyett sokkal inkább szeretne elfogadottá válni saját közösségében, a vágyott, majd megszerzett tárgyak segítségével hasonlítani a többiekhez, ugyanakkor saját identitást is építeni. E kettősség egyidejűleg munkál bennük.

TRENDEK

Médiahasználat

4, 9 óra képernyőnézés - Ez a napi penzuma a mai 15-19 éveseknek, a számítógépet, a televíziót és a mobiltelefonokat is beszámítva.

59 % tévéidő - A képernyő előtt töltött időnek már csak ekkora hányadéért felelős a tévé, amely 2000-ben 91 százalékot foglalt le; ez társadalmi korszakváltásról árulkodik.

Tizenhatszoros netugrás - A GfK és az Ipsos friss kutatása szerint tíz év alatt ennyit bővült a naponta netezők száma; így főleg ez magyarázza, hogy a tévére és netre fordított összidő 2000 óta 69 százalékkal nőtt.

64 % netfüggő - A 15-19 évesek körében már ekkorára ugrott az internet „rabjainak” aránya a 2005-ös 27 százalékról.

Egészség, sport

KEVESEBB MOZGÁS. Az iskolai testnevelés órákon túl a 15 és 29 év közöttiek 38 százaléka sportolt rendszeresen 2008-ban; ez a Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet kutatásai szerint négy év alatt 3 százalékpontos visszaesést tükröz. (Igaz, az ezredfordulón csupán 33 százalékos volt e ráta.) A legnagyobb, 5 százalékpontos visszaesés a 15 és 19 év közöttiekénél történt, bár 47 százalékos értékkel még mindig ez a legaktívabb korcsoport.

LEHETŐSÉGHIÁNY, DRÁGASÁG. A Figyelőnek nyilatkozó fiatalok közül sokan arra panaszkodtak, hogy nincs elég lehetőség a biztonságos sportoláshoz, nincs például elég kerékpárút. Többen arra hivatkoztak, hogy túl drága az egészséges élet, ezért le is mondanak róla.

JÓMÓDÚAK ELŐNYBEN. Háromszor annyian sportoltak 2008-ban a tehetősebbek csoportjában, mint az anyagi gondokkal küszködők között. Nyolc évvel korábban ez a szorzó még kettő alatt volt.

Olvasás

-23 % házi könyvtár - A legutóbbi, 2008-as átfogó ifjúságkutatás szerint így változott a 15-29 évesek háztartásában megtalálható könyvek száma; a 2004-es 344-ről 265 kötetre csökkent az átlag.

278 kötet - A 15 és 19 év közöttieknél átlagosan ennyi könyvhöz férnek hozzá otthon, a többiek generációs értelmiségi családoknál viszont e szám meghaladja az 500-at.

75 % olvas naponta - A legfrissebb PISA-felmérés szerint a 15 évesek ekkora hányada olvas napi rendszerességgel kedvtelésből; az arány nem esett vissza a 2000-es teszt óta.

Vallás

Mind kevésbé tudják megszólítani az egyházak a társadalom alsó rétegeit - állítja Hámori Ádám szociológus, így egyfajta elitizálódás fenyegeti a hívő közösségeket. A szakértő szerint a rendszerváltás úgynevezett „presztízsmegtérői” kikoptak a templomokból, az egyházak hagyományos tagságának jó része viszont nem tudta átadni a vallási értékeket a következő nemzedéknek. Egy 2008-as ifjúságkutatás során a megkérdezettek 7 százaléka mondta csak magát „az egyház tanítása szerint” vallásosnak; 2000-ben még 10 százalék nyilatkozott így. A „maguk módján vallásosak” száma 47-ről 43 százalékra apadt, s érdemben csak a nem hívők táborra bővült: 28-ről 35 százalékra. Igaz, nem az egyházellenesség vált meghatározóvá, hanem az érdektelenség. A kutatások azt mutatják, hogy minél fiatalabb korcsoportot vizsgálnak, a körükben annál kisebb valószínűséggel akadnak vallásosakra.

Szex

KORÁN KEZDŐK ÉS KIVÁRÓK. A mai fiatalok első szexuális együttléte statisztikai átlag alapján 16-17 éves korukra tehető; éppen úgy, mint húsz éve. Ám miközben - mutat rá Sz. Mikus Edit szexológus - mind többen vannak azok, akik 12-13 éves korukban veszítik el szüzességüket, megugrott azok száma is, akik még 30 évesen sem.

KÉSLELTETŐ ERŐK. A késői szex inkább a férfiakra jellemző; az egyik fő ok esetükben a számítógép, illetve a virtuális világ hatása. Sokakat annyira elvarázsol ez a közeg, hogy azután egy hús-vér nőhöz már nem tudnak közeledni. A nők esetében inkább az a gond, hogy nincs önbizalmuk, mégpedig a címlapokon, televíziókban látott, tökéletes testűnek tűnő lányok miatt.

TÚL AZ INTIMITÁSON. Gyarmati Tamás orvos, a Beszéljünk róla című felvilágosító könyv szerzője szerint mára a szexualitás, mint intim viszony, megszűnt létezni. Az alsóbb rétegekből származó gyerekeknél lefeküdni valakivel olyan, mint megenni egy hamburgert. A szülőgyermek kapcsolatok megromlása miatt pedig szerinte a szexnek egyszerűen szeretetpótló funkciója lett.

Idegenellenesség

Csaknem minden második fiatal elutasítja, hogy egy cigány gyermek mellé ültessék az iskolában - derült ki 2008-ban az ELTE több mint 5 ezer fős kutatása során. Három évvel koráb-

ban a megkérdezett 9. és 11. évfolyamos középiskolások 45 százaléka nyilatkozott így. A kutatók szerint mélyen gyökereznek a társadalomban az ellenérzések a romákkal szemben, és ezt viszi tovább a felnövő generáció. Vannak azonban úgymond akut ellenszenvék is. A szlovák padtársat elutasítók aránya például látványosan megnőtt a vizsgált időszakban - 14 százalékról 22-re -, nyilvánvalóan a politikai csatározások hatására. Stabilan magas egy esetleges román (33%), zsidó (28%) vagy kínai (22%) iskolással szembeni tartózkodás is, miközben a finnek (7%) megelőzik az erdélyi magyarokat (9%). Az intolerancia amúgy leginkább a közepes státusú családokból származó fiatalokra jellemző. Hasonló tendencia, hogy nem a falvakban vagy a fővárosban, hanem a megyeszékhelyeken magasabb a rasszista gondolkodású gimnazisták aránya. Szakértők szerint mindez feltehetőleg azzal magyarázható, hogy „középen rosszabb”, vagyis ezekben a csoportokban a legerősebb a versengés.

Erőszak

14, 8 % részarány – A tavalyi 26,5 ezer erőszakos bűnelkövető ekkora hányada volt 14-17 éves fiataikorú. Ennél magasabb rátával (15,4 %) csak a 20-24 éves korcsoport „dicsekedhet”.

3921 elkövető - Ennyien hajtottak végre tavaly erőszakos bűncselekményeket az összesen 11,2 ezer fiataikorú bűnelkövető közül; ez 34 9%-os aránynak felel meg.

3384 tipikus eset - A leggyakrabban garázdaság (2028 elkövető), testi sértés (792), illetve rablás (564) írható a fiataikorúak számlájára.

301 extrém eset - Tavaly 161 zsarolás, 58 önbíraskodás, 49 szemérem elleni erőszak, 16 erőszakos közösi ijesztés, emberölés, 1 emberrablás és 1 terrorcselekmény is volt a rovasukon.

Cigi, drog

TÖBB LÁNY GYÚJT RÁ. A fiatalok között a lányok 23,6 százaléka rendszeres dohányos, míg a fiúknál 21,5 százalékos ez az arány. A három évvel ezelőtti Nemzetközi Ifjúsági Dohányászfelmérés adatai szerint előbbieket 58,4 százaléka próbálja ki a cigarettát, míg a fiúknak 56,5 százaléka gyújtott már rá.

KEVESEBBEN PRÓBÁLJÁK KI. Egy korábbi felméréskor, 2003-ban a fiatalok 65,8 százaléka mondta azt, hogy próbálta már a dohányzást. Akkor egyébként még a fiúk voltak többen.

KÉPZETLENEK HÁTRÁNYBAN. Az Echo Survey szociológiai kutatóintézet tavalyi két regionális ifjúságkutatásából kiderült, hogy a képzettség nélküli családban nevelkedő fiatalok közül Egerben 44, Nagykanizsán 30 százalék dohányzik, míg a diplomások esetében az arány előbbi helyen 20, utóbbin 13 százalék.

KÁBÍTÓSZER ÉS ISKOLA. A fenti összefüggés a drogok fogyasztására is áll. Az alacsonyan képzett, szakiskolába járó tanulók körében ugyanis a kábítószeresek - legalábbis az azt bevallók - aránya Egerben és Nagykanizsán egyaránt 10 százalék körüli, míg a gimnazistáknál „csupán” 6 százalék.